

บทที่ 6

การศึกษาคาทอลิกบนรอยเชื่อมต่อจากอดีต ปัจจุบันสู่อนาคต

ในบทนี้จะกล่าวถึงสถานการณ์ของการศึกษาคาทอลิกในบริบทของสังคมไทย ด้านการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การเมืองและการปกครองในปัจจุบัน(พ.ศ. 2538-2543/ค.ศ. 1995-2000) ดังนี้

การศึกษาคาทอลิกในปัจจุบัน

สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย ดำเนินการรวมกลุ่มกิจการ โรงเรียนคาทอลิก จัดตั้งเป็น “สมาคมสภาการศึกษาคาทอลิก(ประเทศไทย)” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512/ค.ศ. 1969 โดยมี ภราดา ประทีป โกมลมาศ เป็นเลขาธิการ(การศึกษาคาทอลิก,สมาคมสภา, 2533 : 2) เป็นหน่วยงานสำหรับการประสานความร่วมมือกันทำงานด้านการศึกษา ให้ดำเนินไปตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อบริการรับใช้ประชาชนและสังคมไทยให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

การศึกษาคาทอลิกในปัจจุบัน เป็นการศึกษาเอกชนที่เป็นทางเลือกของสังคมด้านการศึกษา ยึดหลักการและอุดมการณ์ทางศาสนาเป็นหลักในการจัดการศึกษา เน้นการพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ในพัฒนาการทุกด้านของชีวิต ในฐานะบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะสมาชิกของสังคม การจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท และในแต่ละประเภทมีการบริหารจัดการการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ

การศึกษาในระบบ โรงเรียน ประกอบด้วยสถานศึกษาต่าง ๆ ดังนี้			
โรงเรียนการศึกษาปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน	274	แห่ง
โรงเรียนอาชีวศึกษา	จำนวน	21	แห่ง
สถาบันอุดมศึกษา	จำนวน	4	แห่ง

ดังตารางที่ 7 แสดงสถิติจำนวนสถาบันการศึกษาคาทอลิก ปีการศึกษา 2543 ซึ่งดำเนินการด้านการศึกษาโดยกลุ่มต่าง ๆ จำนวนแห่งที่เปิดดำเนินการ และระดับที่เปิดสอน ดังนี้

ตารางที่ 7 : แสดงสถิติสถาบันการศึกษาคาทอลิก ปีการศึกษา 2543

ระดับที่เปิดสอน	ดำเนินการโดย			รวม... แห่ง
	สังฆมณฑล	คณะนักบวช	ฆราวาสคาทอลิก	
อนุบาล ถึง มัธยม ตอนปลาย	119	91	64	274
อาชีวศึกษา	6	7	8	21
วิทยาลัย	2	0	0	2
มหาวิทยาลัย	0	1	1	2
รวม	127	99	73	299

แหล่งข้อมูล : สมาคมสภาการศึกษาคาทอลิก(ประเทศไทย), 2543 : 264

การบริหารจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย จำแนกรูปแบบการบริหารจัดการออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มโรงเรียนของสังฆมณฑล หรือโรงเรียนประจำวัดคาทอลิก ที่อยู่ในเขตพื้นที่ต่างๆ และชุมชนในเขตจังหวัดทั่วประเทศ แบ่งออกเป็น 10 สังฆมณฑล บริหารงานโดยพระสงฆ์ บาทหลวงและนักบวชจากคณะนักบวชต่าง ๆ เป็นผู้ร่วมงานบริหารจัดการศึกษาดังนี้

ก. การศึกษาระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน 119	แห่ง
ข. การอาชีวศึกษา	จำนวน 6	แห่ง
ค. การอุดมศึกษา	จำนวน 2	แห่ง
	รวมจำนวน	127 แห่ง

2. กลุ่มโรงเรียนของคณะนักบวช เป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ต่างๆ ทั้งในชุมชนเมือง และชุมชนชนบทในจังหวัดต่างๆ ของประเทศ ในทั้ง 10 เขตสังฆมณฑล บริหารงานโดยคณะนักบวชชาย จำนวน 6 คณะ และคณะนักบวชหญิง จำนวน 13 คณะ จัดการศึกษาดังนี้

ก. การศึกษาระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน 91	แห่ง
ข. การอาชีวศึกษา	จำนวน 7	แห่ง
ค. การอุดมศึกษา	จำนวน 1	แห่ง
	รวมจำนวน	99 แห่ง

3. กลุ่มโรงเรียนคาทอลิกของมรราวาส เป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองเป็นส่วนมาก จัดแบ่งเป็นสถานศึกษาตามเขตสังฆมณฑล จัดการศึกษาในลักษณะแบบกึ่งอุดมการณ์และกึ่งธุรกิจ บริหารงานกิจการโรงเรียนรับใช้สังคม เป็นโรงเรียนทางเลือกสำหรับชุมชน ดังนี้

ก. การศึกษาระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน 64 แห่ง
ข. การอาชีวศึกษา	จำนวน 8 แห่ง
ค. การอุดมศึกษา	จำนวน 1 แห่ง
รวมจำนวน	73 แห่ง

การจัดการศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม มีการบริหารงานเป็นอิสระและประสานการทำงานร่วมกันภายใต้สภาการศึกษาคาทอลิก(ประเทศไทย) เพื่อให้การทำงานเป็นแบบร่วมมือและช่วยเหลือกันตามสมควร กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้เป็นเอกภาพ ส่วนการบริหารงานเป็นหน้าที่รับผิดชอบของสถานศึกษาแต่ละแห่ง หรือกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคม ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม และการศึกษาไทย และในฐานะที่เป็นสถานศึกษาเอกชน จึงอยู่ในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

ในการจัดการศึกษาดังกล่าว พระคาร์ดินัล มีชัย กิจบุญชู พระอัครสังฆราชแห่งอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และประธานสภาพระสังฆราชแห่งประเทศไทย ได้เน้นย้ำว่า “พระศาสนจักรจะดำเนินการทุกอย่างในการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนและสังคมไทย อย่างเต็มความสามารถ และถือว่าเป็นหน้าที่และภารกิจสำคัญของเราในการรับใช้สังคม และพัฒนาสังคมไทย” (บันทึกการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2543/ค.ศ. 2000)

เมื่อพิจารณาในบริบทของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับเขตพื้นที่การศึกษา การจัดการศึกษาคาทอลิกสามารถจำแนกสถานศึกษาตามเขตพื้นที่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของประเทศ โดยกำหนดเกณฑ์คือ กรุงเทพมหานคร เขตอำเภอเมืองและเขตอำเภออื่น ๆ ในแต่ละจังหวัด จำแนกเป็นเขตสังฆมณฑล ทั้ง 10 แห่ง มีสถานศึกษาใน 62 จังหวัด และ 151 อำเภอ/เขต แสดงจำนวนสถานศึกษา และจำนวนครู อาจารย์ในแต่ละเขตสังฆมณฑล ดังตารางสถิติแสดงจำนวนสถานศึกษาคาทอลิกและครูอาจารย์ปีการศึกษา 2543 ดังนี้

ตารางที่ 8 : สถิติจำนวนโรงเรียนคาทอลิกและครู ปีการศึกษา พ.ศ. 2543 จำแนกตามสังฆมณฑล
ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่างๆ

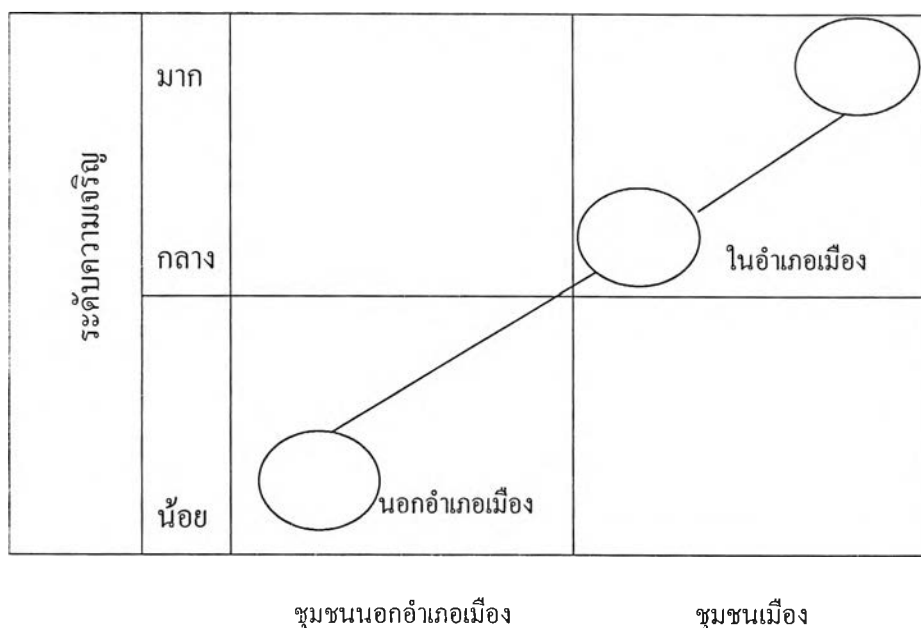
ลำดับ	เขตพื้นที่สังฆมณฑล	ครอบคลุม รวมจังหวัด	จำนวนโรงเรียน		จำนวนครู อาจารย์
			อำเภอเมือง	อำเภออื่นๆ	
1.	อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กรุงเทพมหานคร 50 เขต	จังหวัดอื่น 10 จังหวัด	- 95 แห่ง - 16 แห่ง	- 20 แห่ง	- โรงเรียน 10,701 คน - อาชีวศึกษา 1,131 คน - ดุคมศึกษา 2,232 คน
2.	สังฆมณฑลอันทวนรี หมายเหตุ มีพื้นที่ร่วมกับ อัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ 2 จังหวัด	6	15 แห่ง	18 แห่ง	- โรงเรียน 2,374 คน - อาชีวศึกษา 61 คน
3.	สังฆมณฑลนครสวรรค์	13	8 แห่ง	7 แห่ง	- โรงเรียน 908 คน
4.	สังฆมณฑลเชียงใหม่	8	9 แห่ง	4 แห่ง	- โรงเรียน 1,473 คน
5.	สังฆมณฑลราชบุรี	4	8 แห่ง	16 แห่ง	- โรงเรียน 1,492 คน - อาชีวศึกษา 274 คน
6.	สังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี	15	12 แห่ง	9 แห่ง	- โรงเรียน 1,410 คน - อาชีวศึกษา 65 คน
7.	อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง	4	6 แห่ง	5 แห่ง	- โรงเรียน 448 คน
8.	สังฆมณฑลนครราชสีมา	3	8 แห่ง	7 แห่ง	- โรงเรียน 677 คน - อาชีวศึกษา 54 คน
9.	สังฆมณฑลอุดรธานี	5	12 แห่ง	7 แห่ง	โรงเรียน 724 คน
10.	สังฆมณฑลอุบลราชธานี	7	10 แห่ง	7 แห่ง	โรงเรียน 526 คน
รวม	จำนวน 76 จังหวัด	62	199 แห่ง	100 แห่ง	รวม 23,225 คน
			รวม 299 แห่ง		

จากตารางแสดงสถิติโรงเรียนในเขตพื้นที่ชุมชน กรุงเทพมหานคร และ
จังหวัดในประเทศ กำหนดเกณฑ์ ในเขตอำเภอเมือง กับนอกเขตอำเภอเมือง แสดงให้เห็นว่า มี
สถานศึกษาคาทอลิก ดังนี้

ก. ชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร	จำนวน	95 แห่ง
ข. ชุมชน ในเขตอำเภอเมือง	จำนวน	104 แห่ง
ค. ชุมชน นอกเขตอำเภอเมือง	จำนวน	100 แห่ง

เมื่อพิจารณาจากแผนภาพ แสดงที่ตั้งของสถานศึกษาจำแนกเป็นเขตชุมชนเมือง
และชุมชนนอกอำเภอเมือง และแสดงระดับความเจริญนำมาเปรียบเทียบกัน ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 8 : แสดงที่ตั้งสถานศึกษา เปรียบเทียบเขตชุมชน กับระดับความเจริญ

หมายเหตุ : ตัวเลข ในวงกลม แสดงจำนวนสถานศึกษา ในแต่ละระดับชุมชน

พบว่า การจัดการศึกษาคาทอลิก มีสถานศึกษากระจายตัวในเขตพื้นที่ 3 ลักษณะ คือ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 95 แห่ง เขตชุมชนในอำเภอเมือง จำนวน 104 แห่ง และเขตชุมชนนอกอำเภอเมือง จำนวน 100 แห่ง ซึ่งเมื่อได้จัดระบบการบริหารเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการให้บริการด้านการศึกษารับใช้สังคม จากกระบวนการทำงานที่สามารถถ่ายทอดแนวคิด วิธีการและการประสานความร่วมมือ เพื่อกระจายความเจริญก้าวหน้าด้านการศึกษา การบริหารจัดการและเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งการถ่ายทอดภูมิปัญญาในเชิงอนุรักษ์และพัฒนา ให้การศึกษายบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม เกิดผลในกระแสชุมชนชนบท และชุมชนเมืองที่มีความเจริญด้านเทคโนโลยีสูงได้ อีกประการหนึ่ง การศึกษาคาทอลิกจะทำหน้าที่เป็นสื่อสำคัญที่เชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาการศึกษาระหว่างพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การศึกษานอกระบบ

เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ที่จำแนกไปตามจุดมุ่งหมาย รูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรและเนื้อหาตามความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่จัดการศึกษา และความสนใจของผู้เข้ารับการศึกษ เช่น การฝึกอบรมเยาวชน การฝึกอบรมผู้ใหญ่ในชุมชนด้านวิชาชีพและการพัฒนากลุ่ม การฝึกอบรมและสัมมนาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน การฝึกอบรมความรู้เฉพาะด้าน การฝึกอบรมขององค์กร

อิสระพัฒนาชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรอิสระไม่แสวงหาผลกำไร หรือองค์กรประชาสังคม เช่น ศูนย์สังคมพัฒนา องค์กรเยาวชนระหว่างประเทศ องค์กรลูกเสือโลก ฯลฯ

หน่วยงานคาทอลิกที่ทำงานรับผิดชอบด้านสังคม จัดการศึกษาอบรมระบบสำหรับเยาวชนและประชาชนผู้สนใจ ซึ่งเน้นการทำงานและจัดการศึกษาอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อรวมกลุ่มคนในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ด้วยการจัดการศึกษาอบรมและปลูกจิตสำนึกประชาชนให้ตระหนักในศักดิ์ศรีและสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคม คือ สภาคาทอลิกเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2499/ค.ศ.1956 โดย บาทหลวงอัลเฟรด บอนแนงค์ พระสงฆ์มิชชันนารี คณะเยสุอิต ร่วมกับนายแพทย์ชวลิต จิตตานุกเราะห์ และอาจารย์ ประดิษฐ์ ชุมสาย ณ อยุธยา และภรรยาสาทอลิกจำนวนหนึ่ง ได้เริ่มดำเนินงานพัฒนาสังคมแบบกิจการสังคมสงเคราะห์ ด้วยการนำรูปแบบวิธีการสหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นเครื่องมือการพัฒนาในชุมชนแออัดเขตดินแดงและห้วยขวาง โดยอาศัยจิตตารมณ์ของการรวมกลุ่มเป็นพื้นฐาน และนำหลักวิชาการทางด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการปฏิบัติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2515/ค.ศ. 1972 พระสังฆราชบุญเลื่อน หมั่นทรัพย์ได้รับมอบหมายให้เป็นประธานดำเนินงานกิจการด้านสังคมและการพัฒนา ได้จัดตั้งกลุ่มงานพัฒนาสังคมเป็น “สภาคาทอลิกเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย” โดยมีเลขาธิการสภาเป็นผู้รับผิดชอบและประสานการทำงานของศูนย์สังคมพัฒนา 10 แห่ง และองค์กรสังคมพัฒนาของคณะนักบวชชาย หญิง 23 องค์กรในเขตพื้นที่ชุมชนทั่วประเทศ เน้นการทำงานและการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม และมีจิตสำนึก ร่วมกันในการพัฒนาชุมชน ซึ่งได้พัฒนาใช้รูปแบบการทำงานเป็น “การพัฒนาแนววัฒนธรรม โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง” (กาญจนา แก้วเทพ, 2538) หรืออีกนัยหนึ่ง คือการพัฒนาคนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ และศึกษาแบบนอกระบบ ประสานให้การพัฒนาเกิดผลสมบูรณ์ในชีวิตและสังคม(คาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, สภา, 2541 : 5-124) ตัวอย่างกิจกรรมและโครงการการทำงานแบบทำงาน-ไตร่ตรองผลการทำงาน-เริ่มทำงานใหม่(Action-Reflection-Action) ได้แก่ โครงการฝึกอบรมชาวบ้าน และชุมชน ธนาคารข้าวและธนาคารควาย การรณรงค์เทศกาลมหาพรต สหกรณ์เครดิตยูเนียน ชุมรมแม่บ้านและผู้สูงอายุ กลุ่มพัฒนาเขตจอมทอง ศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่ (คาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, สภา, และองค์กรเซเบโม, 2533)

จากสนามการทำงานด้านสังคมและการพัฒนาชุมชน สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและลี้ภัย(โคเออร์) และ ศูนย์สังคมพัฒนาระดับสังคมมณฑลได้รณรงค์กิจกรรมสร้างสำนึกในการมีจิตใจช่วยเหลือผู้ยากไร้และด้อยโอกาสให้แก่นักเรียนในโรงเรียนคาทอลิก ด้วยโครงการอดออมเพื่อจัดหาอาหารกลางวันให้เด็กยากชนชนบท โครงการอาสาสมัครพัฒนาชุมชนและหมู่บ้าน โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง (โรงเรียนพี่เป็นโรงเรียนในกรุงเทพฯ ส่วนโรงเรียนน้องเป็นโรงเรียนเล็กที่ต้องการความช่วยเหลือในชนบทต่างจังหวัดและชายแดน เป็นกระบวนการปลูก และพัฒนาจิตสำนึกของนักเรียนให้เป็น

ผู้มีจิตเมตตาช่วยเหลือ มีความรักและยินดีรับใช้ ให้โอกาสผู้ที่ตกทุกข์และนำเขาให้พ้นทุกข์ มีโอกาสใหม่สำหรับชีวิตด้วย “น้ำใจ” จากเพื่อนคนไทยอีกคนหนึ่ง ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันได้พัฒนาและจัดดำเนินการอย่างเป็นระบบ ผสานเข้ากับระบบการศึกษาในโรงเรียนอย่างแยกย่อย

แนวคิดการทำงานพัฒนานคนทั้งครบด้านสังคมได้พัฒนาต่อเนื่องเป็นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งนำเสนอเข้าสู่ระบบการศึกษาในความรับผิดชอบของคณะนักบวชคณะอัครทูตลิน ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและสภาพชีวิตแวดล้อมจริงของสังคมและเศรษฐกิจที่กำลังวิกฤต ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ และปลูกจิตสำนึกถึงความเมตตาและยุติธรรม ตามคุณค่าพระวรสารให้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมนักเรียนให้มองเห็นศักดิ์ศรีความเป็นคนของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ซิสเตอร์สมจิตร์ ครอบบุญศรี แห่งคณะภคินีอัครทูตลินกล่าวว่า

“ดิฉันเห็นว่าการทำงานกับคน

ยากจนและด้อยโอกาส เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความหมายมาก เพราะเขาเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเหมือนกับเรา เขาเป็นผู้ที่พระเป็นเจ้ารักมากเท่าๆ กับที่ทรงรักเรา คนยากจนก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกับเราทุกคน ดังนั้นเวลาทำงานกับเขา สิ่งที่เราคาดหวังไว้ก็คือ ให้เขาได้ตระหนักถึงเกียรติและศักดิ์ศรีที่เขาเป็นเหมือนคนอื่น โดยการแสดงออกที่เรามีต่อเขาในความเคารพนับถือ ให้เกียรติจะทำให้เขารับรู้ถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของเขาได้”

(คาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, สภา, 2541 : 56)

จากอุดมการณ์และแนวคิดดังกล่าว ผสานเข้ากับการทำงานในรูปแบบของการศึกษาอบรมซึ่งเป็นหัวใจของภารกิจที่คณะอัครทูตลินได้กระทำที่สืบทอดเจตนารมณ์ของนักบุญ อังเจลาตลอดมา จึงได้ปรับเป็นโครงการอย่างเป็นระบบให้การศึกษานอกระบบแก่นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสเข้าถึงความเป็นจริงและการเปลี่ยนแปลงกับความต้องการของสังคม ด้วยการศึกษากิจกรรมประสบการณ์ตรง เข้าใจและลงมือปฏิบัติช่วยเหลือโดยตรงเท่าที่จะสามารถทำได้ เช่น การระดมให้นักเรียนรู้จักอดออม เพื่อแบ่งปัน โดยเชิญชวนให้นักเรียนสละแบ่งเงินค่าอาหารที่ได้มากเกินพอ และนำเงินเหล่านั้นไปแบ่งปันแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือโดยผ่านทางหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศูนย์สังคมพัฒนารุงเทพรฯ เชียงใหม่ พะเยา โครเออร์ มูลนิธิศุภนิมิตฯ โรงเรียนในชนบท โครงการส่งเสริมอาหารกลางวัน กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และสังคมสงเคราะห์ ที่ให้โอกาสนักเรียนแต่ละโรงเรียนไปเยี่ยมเยียนตามสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เช่น บ้านสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า เด็กปัญญาอ่อน ผู้ถูกจองจำ ชุมชนแออัด บ้านธัญญบุรี และผู้ป่วยทางจิต โครงการแบ่งปันความรักในวันคริสตมาสและวันวาเลนไทน์ ด้วยการณรงค์ให้นักเรียนงดการนำของขวัญ

ราคาแพงมาจับฉลากในวันคริสตมาส งดการซื้อสต็อกเกอร์รูปหัวใจและช็อคโกแลตราคาแพงในวันวาเลนไทน์ แต่ขอให้นำเงินมาแบ่งปันคนยากจน เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความรักที่ถูกต้อง ฯลฯ แนวคิดการผสมผสานการอบรมได้จัดเป็นรูปแบบโครงการ ซึ่งได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานกว่า 40 ปี เริ่มปี พ.ศ. 2501

การจัดการศึกษานอกระบบของคาทอลิก เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาในรูปแบบของการฝึกอบรมเยาวชน ในรูปแบบกิจกรรมและการฝึกอบรมขององค์กรคาทอลิกเพื่อเยาวชน เช่น คณะพลมารี คณะก่องหน้ำแร่รัง คณะวาย ซี เอส คณะพลศีล ฯลฯ สมาคมสโมสร ลูกเสือรตันโกสินทร์ เพื่อพัฒนาเยาวชนในรูปแบบของกิจการลูกเสือและเนตรนารี กิจการยูวกาชาด และสมาชิกผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชมรมอาสาพัฒนาชุมชนของโรงเรียนคาทอลิกร่วมกับสภาคาทอลิกเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย ศูนย์สังคมพัฒนาของสังฆมณฑล และคณะนักบวชต่าง ๆ หรือกิจกรรมของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาบุคคล ในรูปกิจกรรมพัฒนาชุมชนแออัด เขตคลองเตย และสถานพยาบาลรักษาโรคเอดส์ ฯลฯ บาทหลวงโจเซฟ ไมเออร์ ผู้ก่อตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาบุคคล กล่าวว่า “สิ่งที่ได้ทำสำหรับชาวสลัมคือให้พวกเขามีชีวิตที่ดี และการศึกษาคือทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้ทำ” (บันทึกการสัมภาษณ์, 25 มกราคม พ.ศ. 2543)

คณะกรรมการยูติธรรมและสันติ สภาพระสังฆราชแห่งประเทศไทย(2543) ได้จัดโครงการ“สิทธิมนุษยชนศึกษา”เป็นหลักสูตรฝึกอบรมร่วมกับสภาการศึกษาคาทอลิก (ประเทศไทย) เป็นการศึกษาอบรมและกิจกรรมฝึกปฏิบัติสำหรับนักเรียนในโรงเรียนคาทอลิก และโรงเรียนที่สนใจและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเยาวชนลูกเสือ เนตรนารีร่วมกับสมาคมสโมสร ลูกเสือรตันโกสินทร์ โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร. วไล ฌ. ป้อมเพชร เป็นประธานโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมให้เยาวชนตระหนักในคุณค่า ศักดิ์ศรีและสิทธิหน้าที่ของมนุษย์ ด้วยการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยูวกาชาดและสมาชิกผู้บำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งเป็นการศึกษานอกระบบอย่างหนึ่ง ได้ปรับกระบวนการทัศนคติการฝึกสอนและอบรมใหม่ให้เป็น “การลูกเสือเพื่อการแพร่ธรรม” โดยสมาคมสโมสร ลูกเสือรตันโกสินทร์ร่วมกับโรงเรียนคาทอลิกและสภาการศึกษาคาทอลิก (ประเทศไทย) ได้ดำเนินงานพัฒนาและธรมรงค์การจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีด้วยการบูรณาการค่านิยมแห่งพระวรสาร และหลักคำสอนแห่งศาสนา เพื่อเน้นคุณค่าแห่งศาสนาในขบวนการลูกเสือให้หนักแน่นยิ่งขึ้น เป็นการเน้นย้ำคุณค่าการจัดการศึกษานอกระบบให้มีความหมายใหม่ และเป็นส่วนสำคัญในการฝึกอบรมเยาวชนตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก (ลูกเสือรตัน โกสินทร์,สมาคมสโมสร,2536)

3. การศึกษาตามอัธยาศัย

เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ การฝึกอาชีพ การทำงานร่วมกันในกลุ่มองค์กรทางสังคม และการเรียนรู้ศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัด(ชุมชน)คาทอลิกและหน่วยงานคาทอลิกในเขตพื้นที่ทุกแห่งที่รับผิดชอบ ทั้ง 10 สังฆมณฑล มีจำนวนรวม 490 แห่ง ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของพระสงฆ์ นักบวช และกลุ่มคริสตชนอาสาสมัครของวัดคาทอลิกต่าง ๆ และองค์กรบริหารส่วนกลางหรือสังฆมณฑล

สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย(2543) ได้เน้นกิจการอภิบาลคริสตชน ให้มุ่งมั่นส่งเสริมศักดิ์ศรีมนุษย์ ดำเนินงานงานอภิบาล การแพร่ธรรม การศึกษาและกิจการด้านสังคมอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับบริบททางสังคม และเน้นให้ฆราวาสมีบทบาท เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนอย่างแท้จริงอย่างครอบคลุม โดยเน้นการเสวนาด้วยชีวิตกับทุกฝ่าย ซึ่งได้ประกาศเป็นหลักการในแผนแม่บท “ทิศทางการอภิบาล คริสตศักราช 2000” โดยถือว่าเป็นหัวใจการทำงานของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย ทำให้การดำเนินงานใดๆ ของพระศาสนจักรเป็นกิจการพัฒนามนุษย์ตระหนักถึงการศึกษ การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาคนและพัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน ในกระบวนการที่ยึด “ชุมชนเป็นฐาน” ในงานอภิบาล และการพัฒนาของพระศาสนจักร

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยผ่านกระบวนการก่อมลทินทางสังคม(Socialization) การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Cultural Transmission) ในรูปแบบต่างๆ ตามความสนใจของประชาชน หรือบุคคลเป้าหมาย และกิจกรรมทางศาสนา ในกระบวนการที่ยึดชุมชนเป็นฐาน(Community Based)โดยอาศัยสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยประสานงานหลักหรือศูนย์กลาง ทำให้เกิดการศึกษาศึกษาและเรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสถาบันทางสังคม ให้มีเสถียรภาพมั่นคง ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในสังคม ดังตารางแสดงสถิติประชากรคริสตชนและองค์กรคาทอลิก ปี ค.ศ. 2000/ พ.ศ. 2543 พบว่า มีกำลังบุคคลที่ทำงานโดยผ่านกิจกรรมสังคมและศาสนาผสมผสาน แบบการพัฒนาตามแนววัฒนธรรม โดยยึด “มนุษย์” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา และ “ชุมชน” เป็นฐานการพัฒนา

ก. องค์กรที่รับผิดชอบหลักคือ วัดคาทอลิก หน่วยงานคาทอลิก และคณะนักบวช

ข. บุคลากรดำเนินงาน คือ พระสงฆ์สังฆมณฑล พระสงฆ์นักบวช และนักบวชชายหญิง ร่วมกับชุมชนวัดคาทอลิกทุกแห่ง

ค. กลุ่มเป้าหมายการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยคือ คริสตชนและผู้สนใจ

ง. หน่วยงานผลิตและพัฒนาบุคลากรสงฆ์และนักบวช มีจำนวน 71 แห่ง

ดังภาพข้อมูลที่แสดงในตารางแสดงสถิติประชากรคริสตชนและองค์กรคาทอลิก

ตารางที่ 9 : แสดงสถิติประชากรคริสตชนและองค์กรคาทอลิก ปี ค.ศ. 2000/พ.ศ. 2543

องค์กรปกครองหลัก : สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย

สังฆมณฑล รายการ	กรุงเทพฯ	ฉันทบุรี	นครสวรรค์	เชียงใหม่	ราชบุรี	สุราษฎร์ธานี	ท่าบ่อ	อุบล ำ	นครราชสีมา	อุดรธานี	รวม
พื้นที่ปกครอง (ตร.กม.)	18,831	34,000	93,547	89,483	31,362	76,562	25,447	53,917	41,148	50,049	514,346
จำนวนจังหวัด (จังหวัด)	11	8	13	8	4	15	4	7	3	5	76
ประชากร	11,891,143	4,128,389	7,446,159	5,796,122	2,147,599	8,167,224	3,365,850	7,725,668	5,050,570	5,284,691	61,003,415
คริสตชน-คาทอลิก	76,391	30,923	9,537	34,840	15,346	6,682	48,887	24,310	5,332	15,415	267,663 คน
พระสงฆ์-สังฆมณฑล	122	78	22	20	55	5	52	23	16	13	406 องค์
พระสงฆ์-นักบวช	85	13	7	35	6	33	-	12	12	25	228 องค์
ภราดา	85	21	3	12	6	5	-	3	5	6	146 รูป
ภคินี	500	194	37	64	113	77	92	148	45	107	1,377 รูป
วัด	65	40	72	30	35	37	71	52	28	60	490 แห่ง
โรงเรียน	127	33	15	13	24	21	11	17	15	19	299 แห่ง
สถานฝึกหัด เณร-นักบวช	26	10	2	15	2	5	6	1	2	2	71 แห่ง
ศูนย์คาทอลิก	54	38	5	31	15	14	20	16	25	34	252 แห่ง
คณะนักบวช	ชาย	1	44	1	5	3	-	2	5	2	39 คณะ
		5									
หญิง	1	66	4	10	12	7	5	3	9	9	81 คณะ
	6										
โรงพยาบาล	3	-	-	-	1	-	-	-	1	-	5 แห่ง

นอกจากนี้ ข้อสังเกตจากข้อมูลเกี่ยวกับสถิติประชากรคริสตชนและองค์กรคาทอลิก จากตารางข้างต้น และการวิเคราะห์ สภาพสถานภาพของการศึกษาคาทอลิกในปัจจุบัน ณ ปี พ.ศ. 2543 ได้ดังนี้

1. องค์กรและหน่วยงานคาทอลิก

การทำงานขององค์กรและหน่วยงานคาทอลิก มีการจัดแบ่งการทำงานออกเป็น 10 หน่วยหลัก หน่วยปฏิบัติงาน และหน่วยสนับสนุน

— หน่วยงานหลักคือ สังฆมณฑล จำนวน 10 สังฆมณฑล ที่จัดแบ่งพื้นที่การทำงานครอบคลุมพื้นที่ประเทศทั้งหมด ทั้ง 76 จังหวัด มีกลุ่มประชากรเป้าหมายในการทำงานโดยตรงคือ คริสตชนคาทอลิก จำนวน 267,663 คน และประชาชนคนไทยทั่วประเทศ จำนวน

61,003,415 คน(ณ. ปี พ.ศ. 2543) และจัดแบ่งหน่วยการทำงานเป็น “ระบบสภา” กับ “หน่วยปฏิบัติงาน”

– หน่วยปฏิบัติงาน เป็นหน่วยงานทั่วไปหรือปฏิบัติงานภารกิจที่ได้ รับมอบหมาย และเป็นหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบในเขตสังฆมณฑล คือ วัด โรงเรียน ศูนย์คาทอลิก และโรงพยาบาล ฯลฯ

– หน่วยสนับสนุน คือ คณะนักบวชทั้งชายและหญิง ซึ่งมีจำนวนรวม 120 คณะ มีสมาชิกปฏิบัติงาน ทั้งในเขตพื้นที่กำหนด และทำงานแบบข้ามพื้นที่สังฆมณฑล ในทุก พื้นที่ของประเทศไทย เป็นนักบวชชาย จำนวน 146 รูป และนักบวชหญิง จำนวน 1,377 รูป ซึ่งเป็น ภารกิจเฉพาะด้านตามวัตถุประสงค์ของคณะนักบวชนั้นๆ

– ภารกิจของสถาบันคาทอลิกหรือคริสตศาสนานิกายคาทอลิก คือ

ก. การประกาศสอนศาสนาและอภิบาลปกครองคริสตชน เป็นภารกิจ ด้านศาสนาโดยตรง และการจัดกิจกรรมบริการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน โดยองค์กรวัด หรือองค์กร อาสาสมัครของวัดและสังฆมณฑล รวมทั้งการบริการรับใช้สังคมอื่นๆ

ข. การจัดการศึกษา เป็นบริการรับใช้สังคมเพื่อพัฒนาคนไทย ด้วยการ ศึกษาอบรม ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย ในรูปแบบต่างๆ ตามสถานการณ์และความต้องการของสังคม

ค. การพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาชุมชนตามแนววัฒนธรรม โดย ยึด “มนุษย์” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และเป็นการจัดการศึกษาทั้งในรูปแบบการศึกษา นอกระบบด้วย

2. การจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาคาทอลิก ได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานมากกว่า 335 ปี ได้จัด การศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีหน่วยงาน รับผิดชอบตามประเภทและลักษณะของงาน แต่มีปรัชญาและหลักธรรมแห่งคริสตศาสนาเป็น แกนหลักในการทำงานเหมือนกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชนและสังคมไทย ไม่ว่าจะ เป็นภารกิจด้านการศึกษาในโรงเรียน หรือด้านสังคม และการให้การศึกษอบรมประชาชน ล้วน มุ่งพัฒนาคนและให้การศึกษสำหรับประชาชน ที่บูรณาการคุณธรรมและคำสอนศาสนาเพื่อชีวิต

3. การประสานงานร่วมกัน

การประสานงานระหว่างการศึกษา ศาสนาและการพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม เป็นแนวทางหลักของการทำงานเพื่อสังคมและประชาชน ที่มีหลักสำคัญ 2 ประการคือ การ

ประสานงานโดยยึดหลักคำสอนของพระศาสนจักรเป็นแนวปฏิบัติ และการประสานงานด้านนโยบาย การกำกับและติดตามผล โดยผ่านหน่วยงานกลางคือ สภาพระสังฆราชแห่งประเทศไทย ที่ทุกหน่วยงานและทุกสังฆมณฑล จะต้องรายงานการทำงานและประชุมประสานงานเป็นประจำอย่างน้อยปีละครั้ง ส่วนการประสานงานด้านปฏิบัตินั้นเป็นไปตามความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงาน ทุกหน่วยงานทำงานร่วมกันในลักษณะแนวราบ เน้นมิตรสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามกำลังความสามารถเหมือนพี่น้อง เรียกว่าเป็นการประสานงานแบบง่าย มีโครงสร้างและสายแบ่งงานแต่ละเชื่อมโยงเครือข่ายในมิติความสัมพันธ์มากกว่าแบบโครงสร้าง

4. ระบบการผลิตบุคลากร

องค์ประกอบสำคัญที่สุดคือ “คน” หมายถึงพระสงฆ์ นักบวชและฆราวาสที่อุทิศตัวทำงานเพื่อพระเป็นเจ้า และศาสนา โดยการทำงานเพื่อเพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริง บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมเพื่อเป็นพระสงฆ์ บาทหลวง และนักบวชด้วยกระบวนการที่ชัดเจน แน่นอน และฝึกฝนตนเองอย่างแท้จริง ก่อนจะเป็นนักบวชหรือพระสงฆ์ตลอดชีวิตจะใช้เวลาฝึกอบรมระหว่าง 7-16 ปี ส่วนฆราวาสคาทอลิกที่ร่วมงานจะมีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการทำงานและความรู้ และหลักคำสอนทางศาสนา เทววิทยาเป็นระยะๆ หรือมีหลักสูตรระยะสั้น 3-6 เดือน ตามความจำเป็นและเหมาะสมสำหรับการทำงานแต่ละด้าน ดังนี้ ระบบการผลิตบุคลากรจึงเป็นระบบที่มีความสำคัญและมีมาตรฐานทั้งด้านหลักสูตร วิธีการและระยะเวลา เพื่อให้ผลผลิตคือ บรรดาพระสงฆ์ บาทหลวงและนักบวชเป็นผู้ที่สามารถทำงานด้วยจิตตารมณ์เสียสละและอุทิศตัวเพื่อผู้อื่นและพระเป็นเจ้าได้อย่างแท้จริง สามารถเป็นพยานยืนยันสิ่งที่กระทำด้วยแบบอย่างชีวิต ตั้งแต่หลักสูตรการศึกษาและอบรมในสามเณรลัยในสมัยอยุธยา และการฝึกอบรมพระสงฆ์และนักบวชในสมัยปัจจุบัน ก็เป็นระบบการฝึกอบรมที่เคร่งครัดและจริงจัง ภายใต้การกำกับติดตามของพระสังฆราชและแนวปฏิบัติจากสมณสารของพระศาสนจักร

5. งานบริการสาธารณะอื่น ๆ

ภารกิจด้านสังคมที่เกิดขึ้นตามความต้องการของชุมชนคือ การรักษาพยาบาล และกิจกรรมตาสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ยากจนและไร้ที่พึ่ง และการอภิบาลกลุ่มคนเฉพาะ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนและเด็ก กลุ่มคนโรคเรื้อน กลุ่มสตรีมีปัญญาหรือโสเภณี เป็นภารกิจต่อเนื่องที่เกิดจากกระบวนการพัฒนา “คน” และการประกาศพระธรรมแห่งคริสตศาสนาให้ประชาชนรู้จัก “ข่าวดี” แห่งพระเจ้า และรับไว้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตของแต่ละคน ภารกิจบริการสาธารณะเหล่านี้ บางภารกิจเป็นกิจการเฉพาะกิจ บางภารกิจเป็นกิจการต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบงานตามเจตนารมณ์แห่งชีวิตที่อุทิศตนเพื่อปวงชน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การศึกษาคาทอลิกยังมีการ กิจในการรับใช้สังคมอีกมาก ซึ่งสามารถทำได้เป็นอย่างดีและเป็นผลสำเร็จคือ การเสนอตัวเป็น “ทาง เลือก” ที่ดีของสังคม และเป็นทางเลือกที่ต้องผ่านกระแสแห่งสังคมโลกาภิวัตน์ และกระแสแห่ง สังคมแบบวัฒนธรรมหรือท้องถิ่นนิยม ที่เน้นคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ จึงอาจกล่าวได้ว่า การ ศึกษาคาทอลิกก็จะเป็น “ทางเลือกที่สาม” หรือ “ทางเลือกสายกลาง” สำหรับประชาชนและเพื่อ ประโยชน์สูงสุดของประชาชน เป็นส่วนหนึ่งที่อุทิศตัวเพื่อรับใช้และพัฒนาสังคมไทยต่อไป ใน บริบทและความต้องการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังที่สภาการศึกษา คาทอลิก(ประเทศไทย) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาไทย พบว่า หลักการศึกษาจะต้องตั้งอยู่บน ฐานหรือกรอบความคิดที่ถูกต้องและเหมาะสม คือเป็นการศึกษาเพื่อประชาชน โดยประชาชนและ เพื่อประชาชนให้มากที่สุด ประชาชนทุกคนจะได้เข้าร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่ลูก หลานของตนเองอย่างแท้จริง การศึกษาของชาติต้องมุ่งประโยชน์สูงสุดเพื่อประชาชนและกระจาย ความรับผิดชอบ กระจายบทบาทการจัดการศึกษาให้เป็นของประชาชนมากขึ้น คงไว้แต่ส่วน นโยบายและการกำกับติดตามเป็นหลักใหญ่และอยู่ในกรอบทางสังคมและจริยธรรมอันดีงาม(การ ศึกษาคาทอลิก(ประเทศไทย), สภา, 2541 : 103-105)

ดังนั้น การจัดการศึกษาคาทอลิกจึงต้องพิจารณาถึงบริบทและกระบวน ทัศน์ของสังคมไทยในด้านต่างๆ เพื่อให้ได้ร่วมส่วนในการพัฒนาสังคมไทยด้วยจิตวิญญาณที่ร่วมรับ ภาระและร่วมรับผิดชอบเพื่อให้เป้าหมายของประเทศชาติบรรลุผลสำเร็จ ด้วยความร่วมมือจาก บุคคล ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา และทุกสังคมในประเทศชาติ ให้เป็นขบวนการ แห่งชาติที่สามารถระดมสรรพกำลังและทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ทุกส่วนในประเทศมาใช้ในการ จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9

การศึกษาคาทอลิกท่ามกลางกระบวนทัศน์ของการศึกษาไทยในปัจจุบัน

การศึกษาคาทอลิกในสังคมไทย ปัจจุบันมีศักยภาพจัดการศึกษาในระบบสำหรับ เยาวชนไทย จำนวน 425,313 คน ทั้งในระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา คิดเป็น 2.9 % ของจำนวนประชากรนักเรียน นักศึกษา ทั้งประเทศจำนวน 14,648,653 คน

จากสถานภาพกลุ่มการศึกษาขนาดเล็ก การศึกษาคาทอลิกจะเป็น “ทางเลือกการ ศึกษา” มุ่งจัดการศึกษาที่ดีที่สุดสำหรับสังคมไทยต่อไป โดยกำหนดเป้าหมายมุ่งมั่นพัฒนาคนและ สังคมไทย ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดการมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการ การศึกษา รวมทั้งบทบาทของชุมชนในการทำนุบำรุงศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของ ท้องถิ่นร่วมพัฒนาให้เป็นการศึกษาที่พัฒนาคนไทยให้ก้าวหน้าทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผสานกับการใช้ภูมิปัญญาเป็นฐาน และพลังพลวัตประชาชนที่จะร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาแห่ง

ชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 43,81 และ 289) และตามเป้าหมายของการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ และวิสัยทัศน์การศึกษาไทยในอีก 15 ปีข้างหน้า ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1. การศึกษาต้องเป็นการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน มีความสมดุลในกระบวนการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม และเป็นการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยกระบวนการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาประเทศ(มาตรา 6, 7, 8 และ 15) ให้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุม กว้างไกลและก้าวทันสถานการณ์ของสังคมไทยและสังคมโลก (กรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการ, 2544 : 7)

2. การศึกษาไทยต้องพัฒนาระบบการจัดการและปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) พัฒนาการไทยเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรม ที่มีศักยภาพและขีดความสามารถที่พึ่งพาตนเองและพัฒนาเทคโนโลยีของตนเองได้ (มาตรา 23, 24 และ 26)

3. การศึกษาไทยเน้นการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตไทยที่ดีงาม โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางศาสนาศิลปวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือในการพัฒนา

4. การศึกษาไทยต้องเร่งพัฒนากำลังคนด้านศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ ให้เข้มแข็งและมีคุณภาพในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคม มีความแม่นยำในกระบวนการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (มาตรา 23, 24 และ 28)

5. การศึกษาต้องเป็นการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ ขยายฐานของความรู้และสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ให้เป็นภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งสำหรับประชาชนและสังคมไทย เป็นการป้องกันผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและการรุกคืบทางศิลปวัฒนธรรมต่างชาติ (มาตรา 7 และ 9)

6. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีการกระจายการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมให้กระจายครอบคลุมทุกเขตพื้นที่การศึกษา ควบคู่ไปกับการเพิ่มคุณภาพทางการศึกษา และคุณภาพชีวิต(มาตรา 27 –39, 47)

7. สนับสนุนและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้หลากหลายและเพียงพอ สำหรับการพัฒนาระบบสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

เป้าหมายของการศึกษาแห่งชาติคือ การศึกษาความรู้เป็นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศ เพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการใช้ความรู้ และขยายฐานความรู้และแสวงหา

ประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมทั้งผลิตพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีของตนเองจากฐานแห่งภูมิปัญญาของตน จากคำชี้แจงรายงานพัฒนาการโลกของธนาคารโลก ปี พ.ศ.2543: เรื่องความรู้เพื่อการพัฒนา ยึดหลักพื้นฐานของหลักศาสนา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในการพัฒนาคน พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นศักยภาพของชาติในการพัฒนาสูงขึ้น ดังแนวทางของร่างแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กุมภาพันธ์ 2544

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บ่งบอกอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการศึกษา การศึกษาคาทอลิกจึงต้องร่วมมือสนับสนุนเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาของตนเองให้เป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาระบบการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้บนพื้นฐานของคุณค่าศาสนา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติ เป็นกระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาของประชาชน ให้ทุกคนทุกสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อร่วมสร้างคุณความดีสูงสุด ด้วยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงและทั่วถ้วน

การศึกษาคาทอลิกท่ามกลางกระบวนทัศน์ของการพัฒนาประเทศ

การศึกษาคาทอลิกเป็นหน่วยงานทางสังคมที่จะร่วมมือกับสังคมทุกส่วนและรัฐพัฒนาการศึกษาและความรู้เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ สร้างสังคมความรู้โดยพลังของประชาชนผสมผสานกับพลังทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่ยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยและเป็นพื้นฐานการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ดังนี้

การพัฒนาประเทศไทยในอนาคต 20ปี มีจุดมุ่งหมายให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และสร้างค่านิยมร่วม ให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและปรับเปลี่ยนกระบวนกรคิด ทัศนคติ และกระบวนกรทำงาน โดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพ และก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน

เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรมและยั่งยืน แสดงคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ

สังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็น คนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ และพึ่งตนเองได้

สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถตั้งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีที่ดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนมีเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

การพัฒนาประเทศไทยจึงยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ให้การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอเพียงและความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่ต้องมีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดีมีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืน

ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของวิสัยทัศน์ร่วม ภายใต้ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และสังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

1. เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างพอเพียงต่อการสร้างงานและรายได้ที่ช่วยสนับสนุนการลดความยากจน และมีการส่งเสริมการเติบโตของภาคเศรษฐกิจที่คนยากจนส่วนใหญ่พึ่งพิง

2. เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในให้เข้มแข็ง มีเสถียรภาพ และมีภูมิคุ้มกัน รวมทั้งมีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตและรักษาสมรรถนะทางเศรษฐกิจในการแข่งขันของประเทศ

3. เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศระยะยาวให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก โดยการพัฒนาคุณภาพคนและสร้างระบบคุ้มครองความมั่นคงทางสังคม มีการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเครือข่ายชุมชน ให้เกิดการเชื่อมโยงการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับสังคมไทย

4. เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ประชาชนมีส่วนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้

สรุปแนวทางการพัฒนาประเทศเป็นการมุ่งพัฒนาประเทศอย่างครบสมบูรณ์ จากฐานรากหญ้าของสังคม คือ การพัฒนาชุมชน เน้นคุณค่า “เศรษฐกิจชุมชน” ตลอดจนถึงการพัฒนาสังคมเมืองใหญ่ให้เท่าทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยยึด “คน” เป็นหลักและศูนย์กลางการพัฒนา

การศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพและความสามารถ“กระทำการ” รับผิดชอบในการบริหารปกครองตนเองและพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาจากศักยภาพภายในชุมชนและรูปแบบการพัฒนาแบบ “ชุมชนเป็นฐาน” (Community-based Management) ผสานกับการจัดการศึกษาแห่งชาติที่ใช้แนวคิดพัฒนาแบบ “โรงเรียนเป็นฐาน” (School-based Management) โดยร่วมปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษาของประชาชนด้วย

ซึ่งในแง่ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ชุมชนยากจนส่วนใหญ่มีความคาดหวังในเรื่องการศึกษาในแง่ของการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน หรือในเรื่อง “พื้นที่” เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเลี้ยงกัญยาเสพติด การมีนิสัยใจคอที่ดี ฯลฯ (วรรณิ ไทยอนันต์, 2540) เพราะฉะนั้นการจัดการกระบวนการศึกษา หรือกระบวนการเรียนรู้ จึงต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานเป็นอันดับแรก ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 10 : แสดงคุณลักษณะหรือความรู้ที่ชุมชนต้องการ

พิสัยการเรียนรู้	คุณลักษณะ/ความรู้ที่ต้องการ
พุทธิพิสัย	ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจชุมชน สหกรณ์ อาชีพชุมชน ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาอื่น ๆ ในชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสามารถพื้นฐานอื่นๆ (อ่าน เขียน คิดเลข)
จิตพิสัย	ค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ประหยัด เอื้อเฟื้อกัน รับผิดชอบครอบครัว สังคม ชาบซึ้งในวิถีชีวิตไทย
ทักษะพิสัย	ความสามารถเกี่ยวกับการฝึกอาชีพท้องถิ่น การหาความรู้ด้วยตนเอง

จอห์น เจ. โคแกน และ เรย์ แดร์ริคอต (Cogan, J. and Dericott, R., (ed.), 1998: 21-76) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาระหว่างประเทศ เรื่อง ประชากรในยุคศตวรรษที่ 21 พบว่า การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมในอนาคต ซึ่งเป็นยุคสังคม โลกาภิวัตน์ มีอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาสังคมขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกิด ภาวะการแลกเปลี่ยนข้ามมิติอย่างกว้างขวางและง่ายสะดวกยิ่ง ทั้งมิติของบุคคล มิติทางสังคม มิติ ทางเวลาและมิติทางพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเคลื่อนย้ายทางสังคม ที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคม มนุษย์จึงต้องการความรู้ และความสามารถ ในการใช้ความรู้ และใช้เทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง เป็นการเรียนแบบข้ามมิติสังคม วัฒนธรรม และเขตพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ ประชาชนและเยาวชนในอนาคตต้องการความรู้ที่ ทันสมัยและหลากหลายเพื่อการปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสังคม ทำให้การจัดการ ศึกษาต้องเป็นวิธีการและรูปแบบหลากหลายมิติ ดังเช่น ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง “พลเมืองศึกษา” ต้อง เป็นความรู้ที่ไม่จำกัดตัวที่การเป็นพลเมืองของประเทศหรือชุมชนท้องถิ่นแบบเฉพาะและองค์รวม เป็นความรู้เรื่อง “พลเมืองข้ามชาติ” และ “วัฒนธรรมหลากหลาย” ในกระแสรู้หรืออย่างอิสระ และที่สำคัญคือ การศึกษาจะต้องจัดระบบจริยธรรมและคุณธรรมใหม่สำหรับชีวิตที่จะต้อง “อดทน อดกลั้น” เพื่อจะเป็นบุคคลที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่แตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างสันติ ความรู้ ต้องเป็นความรู้สากลระดับลึกเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สุขภาพอนามัยสิ่งแวดล้อม โลก และการ ศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ซึ่งการจัดการศึกษาเช่นนี้ ต้องเป็นกิจกรรมร่วมกับชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้บริบททางสังคมเป็นองค์ประกอบจริงสำหรับการศึกษา และการ เรียนรู้ของเยาวชน

เมื่อเราผสานกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนพื้นฐาน กับกระบวนการเรียนรู้แบบ ข้ามชาติ ก็จะทำให้การศึกษาไทยต้องพิจารณาผ่านมิติท้องถิ่น สุ่มิติข้ามชาติหรือข้ามทวีป เพื่อ จัดกระบวนการเรียนรู้ผสานกับกระบวนการพัฒนาชุมชน จากชุมชนพื้นฐานรากหญ้าแบบดั้งเดิม สู่ ชุมชนสังคม โลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จะต้อง ดำเนินการด้วยความรอบคอบ ใช้ประโยชน์คุณค่าจากทรัพย์สินภายในตนหรือชุมชนทรัพย์สินของชุมชน อย่างมีคุณค่า ดังแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวิจัย ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่ ชูติมา เวทการ(2543) กล่าวถึงลักษณะของผู้นำชุมชน ไว้ว่า “...ภูมิปัญญาชาวบ้าน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้แก่ พระผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส และ ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำ มีความสามารถเฉพาะเรื่องและเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าในศิลป วัฒนธรรมของท้องถิ่น...”

2. พลังความร่วมมือของชุมชน ดังที่ พูนทรัพย์ วัฒนสุนทร (2543) ได้กล่าวถึง “ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดผลสำเร็จ คือ...เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ และภูมิปัญญา

ห้องถิ่น...” ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนจะเป็นกลไกที่สำคัญต่อศักยภาพของชุมชน และทำให้กระบวนการต่างๆดำเนินไปอย่างราบรื่น

3. การสร้างเครือข่ายทำงานและการเรียนรู้ร่วมกัน (อัจฉรา ภาณุรัตน์:2543) ที่อมรวิชัย นาคทรทรัพย์ และคณะ (2543) เสริมว่า ต้องเข้าใจถึงวัฒนธรรมทางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือญาติของหมู่บ้าน วัฒนธรรมการเรียนรู้งานอาชีพแบบสังคมนิยม (Socialization)

4. การสร้างกระบวนการทำงานแบบชุมชนมีส่วนร่วมและร่วมมือ ทั้งในการแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชน พัฒนาความสามารถของประชาชนในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน การบริหารโรงเรียน และการรวมกลุ่มประชาชน (สรศักดิ์ วรรณทร์ ,2543:)

5. การเข้าถึงพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมและค่านิยมที่ชุมชนให้ความสำคัญกับระบบการเรียนรู้ (ลำยอง สำเร็จดี และคณะ : 2543) และครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของชุมชนที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี เรียนรู้การช่วยเหลือตนเอง และการช่วยทำงานในครอบครัวและทำหน้าที่สมาชิกของชุมชน เพราะว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่ดีและมีความสุข จะเรียนได้ดีกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีความแตกแยก เมื่อครอบครัวแตกแยกย่อมนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆในสังคม ดังนั้นหากครอบครัวอ่อนแอ ชุมชนก็จะอ่อนแอไปด้วย (สุภา อักษรดิษฐ์และคณะ, 2543; อมรวิชัย นาคทรทรัพย์ และคณะ: 2543))

บทวิเคราะห์สถานการณ์สังคมไทยเกี่ยวกับการศึกษาและข้อมูลพื้นฐาน

การจัดการศึกษาต้องพิจารณาให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบททางสังคม และทิศทางความต้องการพัฒนาของสังคม จึงขอนำเสนอการวิเคราะห์สังคมไทยมาประกอบการจัดการศึกษา ดังนี้

สภาพสังคมไทยปัจจุบันเป็นช่วงเวลาที่ทบทวนตัวเองจากวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 และผลการพัฒนาที่ผ่านมา ประสบปัญหาและผลกระทบสูงจากการเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลักจนขาดความสมดุล และทำให้เกิดปัญหาช่องว่างทางสังคมสูงมาก เมื่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมล่มเพราะการดำเนินการผิดพลาด จึงพบว่าโครงสร้างทางประชากรโดยรวมไม่มีศักยภาพและความสามารถทางการศึกษาที่พอเพียงและเข้มแข็ง สังคมขาดฐานที่เข้มแข็งด้านทักษะวิชาชีพ และการทำงานเพื่อการพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิต และคุณภาพชุมชน ทำให้สังคมไม่มีระบบและภูมิคุ้มกันที่ดีพอเพียงด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เพราะพึ่งพิงกับแนวพัฒนาแบบตะวันตกเป็นหลัก มีปัญหามากมายที่ไม่ได้แก้ไขและไม่สามารถแก้ไขได้ อันเนื่องมาจากการบริหารงานภาครัฐ ที่มีลักษณะการทำงานแบบการรวมศูนย์อำนาจอยู่ส่วนกลาง มีโครงสร้างใหญ่มาก เป็นโครงสร้างที่มีอายุใช้งานเป็นเวลานาน จึงมีลักษณะซ้ำซ้อนมาก ทำให้เกิดความอึดอัดในการปฏิบัติ ไม่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและทิศทางการพัฒนาประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพปัญหาดังกล่าวต้องแก้ไขที่ฐานรากอย่างเป็นระบบ คือ การปฏิรูปสังคมและการ

เรียนรู้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดกลไกแก้ไขทั้งระบบ ซึ่งเน้นการปฏิรูปจากภายในเป็นสำคัญ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านสังคมและการพัฒนาจำเป็นต้องใช้การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญ ประกอบกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการใช้ความรู้เป็นฐานการพัฒนา เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ภาคประชาชนและประเทศชาติ ให้มีฐานที่มั่นคงทั้งทางการศึกษา และพลังทางภูมิปัญญา อย่างเป็นระบบและมีภูมิคุ้มกันที่ดีมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

รัฐจึงได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปสังคม การปฏิรูปการเมืองและการปฏิรูปการศึกษาโดยทางรัฐธรรมนูญและกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 9 เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพัฒนาชุมชน/หมู่บ้านและเศรษฐกิจชุมชน สถานการณ์ของประเทศจึงเป็นยุคแห่งการปฏิรูปสำคัญ อย่างน้อย 3 ประการซึ่งรัฐต้องเร่งรัดและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจ มีส่วนร่วมและร่วมมืออย่างเข้าใจและร่วมมือกันทำให้เกิดผลอย่างเป็นขั้นตอน ด้วยการยืนยันและแสดงความเห็นด้วย หรือการแสดงศักยภาพ และสิทธิแห่งพลเมืองที่มีอยู่ กระนั้นก็ตาม ปัญหาสำคัญคือคนจำนวนมากมักจะมองข้ามปัญหา อุปสรรคและคาดหวังตามอุดมการณ์ ให้โอกาสต่อสิ่งที่รัฐมีนโยบายที่จะดำเนินการ ซึ่งเป็นลักษณะรอคอยมากกว่าร่วมมือกันทำ อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการปฏิรูปสังคมต้องการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตัดสินใจ และลงมือทำงานเกิดผลตามเป้าหมาย

สภาพสังคมไทยในปี พ.ศ. 2544 จึงเป็นช่วงเวลาแห่งความหวัง การรอคอยหรือการพิสูจน์ความร่วมมือ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการปรับพื้น และพัฒนาประเทศตามเป้าหมายแห่งชาติ ระยะแรกคาดว่าในอีก 5 ปีข้างหน้าจะเห็นผลเป็นรูปธรรม มีความโปร่งใสชัดเจน และเป็นจริง และอีก 15 ปีจะเป็นการพัฒนาต่อเนื่องกับเป้าหมายที่ยอมรับของสังคม

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารการศึกษาหลายท่าน มีความมั่นใจต่อการดำเนินงานของข้าราชการไม่มากพอที่จะอุทิศตนและรับผิดชอบทำงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่องจนเกิดผลสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีความคาดหวังต่อภาพอนาคตที่พึงประสงค์อยู่ในระดับที่ให้โอกาสว่าจะเกิดขึ้นได้ในระดับปานกลาง

สถานการณ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาของประชาชน ทำเลที่ตั้งของประเทศ และการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

สังคมไทยมีสภาพภูมิศาสตร์เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ยังต้องทำอาชีพเกษตรกรรมต่อไป แต่มีแนวโน้มเปลี่ยนเป็นสังคมเกษตรอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ รัฐจึงมีแนวคิดส่งเสริมภาคเกษตรและการพัฒนาชุมชน เป็นฐานการผลิตจริงสำหรับพัฒนาอุตสาหกรรม มีแนวโน้มใช้การพัฒนาชุมชนตามแนววัฒนธรรม โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อสร้างฐานการพัฒนาชุมชนจากภายในให้มีศักยภาพ และกำลังความ

สามารถเข้มแข็ง มีระบบและภูมิคุ้มกันปกป้องสังคมชุมชนตนเองที่มีประสิทธิภาพและเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เมื่อชุมชนมีโอกาสพัฒนาตนเอง การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะเข้าไปเสริมศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง หากไม่มีพลังการศึกษาและการเรียนรู้พอเพียงบนพื้นฐานความคิดและหลักศีลธรรมที่ดี การพัฒนาก็จะไม่ยั่งยืน

ในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้าสังคมไทยยังเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี รัฐยังคงเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออก การบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็ช่องทางทำให้กระแสการไหลบ่าของลัทธิวัตถุนิยม บริโภคนิยม และปัจเจกนิยมส่งผลให้สังคมต้องทำงานแข่งขันกัน เพื่อประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม มีปัญหาความยากจน การใช้แรงงานเด็ก ปัญหายาเสพติด ปัญหาชุมชนแออัดเพิ่มอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก เด็กเยาวชนจำนวนมากไม่ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมที่เหมาะสมกับวัย ถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการศึกษาอบรมเท่าที่ควรแก่วัยของเขา

ประชาชนรับกระแสพัฒนาทางการเมืองและแนวความคิดจากสื่อมวลชน จะเกิดจิตสำนึกทางการเมืองมากขึ้น และตื่นตัวต่อปัญหาพอสมควร ตระหนักว่าต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมือง และรับผิดชอบชุมชนของตนมากขึ้น ใส่ใจต่อคุณค่าของวัฒนธรรมมากขึ้น ในขณะที่บทบาทของรัฐจะลดลงเปลี่ยนเป็นบทบาทของภาคเอกชนและประชาชนรับผิดชอบร่วมกัน

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ มี 2 โครงสร้างคือเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและพึ่งพาเกื้อกูลกันและกัน กับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่เน้นอุตสาหกรรมการผลิต การบริการและการท่องเที่ยว แบบผสมผสานร่วมกัน ในกระบวนการทัศน์ใหม่บนพื้นฐานของ “ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง” เน้นการจัดการและส่งเสริม “เศรษฐกิจชุมชน” เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้เป็นฐานการพัฒนาแนวราบที่กว้างขวางและต้องระดมสรรพกำลังสนับสนุนอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดผลในภาคผลิตที่แท้จริงในทุกด้าน รัฐจึงต้องสนับสนุนงบประมาณสำหรับการศึกษา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เครือข่าย และการตลาดสำหรับส่งเสริมผลิตผลของชุมชนเพื่อการเลี้ยงตนเองและพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง

สถานการณ์ด้านการเมือง เป็นการปฏิรูปการเมืองตามแนวทางของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นระบบการเมืองใหม่ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาแบบใหม่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใหม่ รัฐบาลทำหน้าที่บริหารปกครองประเทศแบบใหม่ มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐและรัฐบาล ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้เห็นการเปลี่ยนตำแหน่งของประชาชนภาคการเมืองในระบบสังคมที่ดีขึ้นตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

สถานการณ์ด้านการศึกษาของประชาชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้รัฐจัดให้บุคคลได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึงและไม่เก็บค่าใช้จ่าย เป็นภารกิจสำคัญของประเทศที่จะต้องดำเนินการวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2545

เป็นต้นไปซึ่งรัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณและการบริหารจัดการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาเน้นกลไกพัฒนาทั้งแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษา และมีปัญหาด้านคุณภาพของสถานศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันอย่างมาก เพื่อให้การศึกษาเป็นฐานพัฒนาสังคม ซึ่งการศึกษาคาทอลิกจะต้องมีส่วนร่วมและร่วมมือกับรัฐในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาในเชิงคุณภาพสำหรับการศึกษาเอกชนด้วยตนเอง และในเชิงปริมาณที่ร่วมมือกับรัฐในการจัดการศึกษาให้ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

สภาพเงื่อนไขของประเทศเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งด้านภูมิศาสตร์ และเป้าหมายการจัดการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ประเทศไทยมีสภาพทำเลที่ตั้งดี เป็นยุทธศาสตร์ด้านการคมนาคมและการสื่อสารเทคโนโลยี แต่การจัดอันดับการศึกษาและความรู้ความสามารถของประชาชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้รายงานสถานะการศึกษาไทยปี พ.ศ. 2542/2543 โดยเปรียบเทียบและวิเคราะห์จากเอกสารของ International Institute for Management Development : IMD. และเอกสารอื่น พบว่า การศึกษาของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 31 ด้านเศรษฐกิจภายในประเทศอยู่อันดับที่ 40 ความเป็นนานาชาติ อันดับที่ 34 ด้านรัฐบาล อันดับที่ 17 การเงิน อันดับที่ 40 โครงสร้างพื้นฐาน อันดับที่ 43 การจัดการ อันดับที่ 41 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันดับที่ 46 และด้านประชากร อันดับที่ 33 ซึ่งอันดับที่ต่ำกว่าประเทศต่างๆ ในเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียแปซิฟิกอีกมาก

การจัดการศึกษาคาทอลิกโดยภาพรวม มีอัตรากำลังการจัดการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 2.9 ของการจัดการศึกษาทั้งประเทศ(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน, 2542) จึงเป็นกำลังทางการศึกษาส่วนน้อยในผลรวมของการจัดการศึกษาทั้งหมด มีศักยภาพเป็นทางเลือกการศึกษา ซึ่งเป็นบริการรับใช้ประชาชนคนไทยทุกคนร่วมกับการศึกษาภาครัฐ ที่ต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาดำเนินการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในลักษณะการศึกษาเอกชน ตามมาตรา 43 ซึ่งรัฐได้กำหนดให้มีอิสระในการบริหารและจัดการศึกษา โดยมีการกำกับ ติดตาม การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ และเมื่อเป็นรูปแบบการศึกษาเอกชน ผู้จัดการศึกษาจะต้องลงทุนและอุทิศตน เพื่อให้เป็นการศึกษาเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนอย่างแท้จริง

บทบทวนและประเมินสถานภาพการศึกษาคาทอลิกเพื่อการก้าวไปในอนาคต

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง“การศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย” เพื่อเป็นการประเมินสถานภาพปัจจุบันของการศึกษาคาทอลิก ในบริบทของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับปรัชญาและหลักการศึกษาคาทอลิกบนพื้นฐานแนวคิดของเอกสารสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 และสมณสารของพระสันตะปาปาเกี่ยวกับการศึกษาคาทอลิก โดยใช้

ระเบียบวิธีวิจัยสำรวจความคิดเห็น ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่พัฒนามาจากผลการประชุมเสวนากลุ่มเฉพาะคือ กลุ่มผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาระดับสังฆมณฑล จำนวน 7 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามในระหว่างการประชุมสัมมนาทางวิชาการประจำปีการศึกษา 2543 ระหว่างวันที่ 30 สิงหาคม ถึง 2 กันยายน พ.ศ.2543 จำแนกผู้ตอบแบบสอบถามได้ดังนี้ ความคิดเห็นจากผู้บริหารการศึกษาคาทอลิกจำนวน 118 คน แบ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาคาทอลิกกลุ่มโรงเรียนสังฆมณฑล จำนวน 64 คน กลุ่มโรงเรียนคณะนักบวช จำนวน 44 คน และกลุ่มโรงเรียนฆราวาสจำนวน 10 คน จำแนกตามวุฒิการศึกษาคือ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 7 คน ปริญญาโท จำนวน 30 คน ปริญญาตรี จำนวน 78 คน ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 3 คน ประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษา มากกว่า 30 ปี จำนวน 15 คน 21-30 ปี จำนวน 27 คน 11—20 ปี จำนวน 35 คน ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 37 คน ไม่ระบุ จำนวน 4 คน โดยแบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น 5 ประเด็น พบว่า

1. ธรรมชาติและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

ผู้บริหารการศึกษาคาทอลิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

- 1.1.1. การจัดการศึกษาที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ตามลำดับ
มากน้อย มีดังนี้
  - 1.1.1.1. การจัดการศึกษาที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ตามลำดับ
มากน้อย มีดังนี้
  - 1.1.1.2. ครู เป็นความสำคัญลำดับแรกในการจัดการศึกษา
  - 1.1.1.3. การศึกษาด้านจิตใจและอภิบาลเอาใจใส่นักเรียน การ
ปฏิบัติศาสนกิจและหน้าที่ตามข้อกำหนดของศาสนาเพื่อเป็นศาสนิกชนที่ดี ในขณะที่ตระหนักดีว่า
ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและนักเรียนด้วย
  - 1.1.1.4. การอภิบาล โดยให้ความสำคัญต่อการจัดบรรยากาศของ
โรงเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
  - 1.1.1.5. ส่งเสริมและอภิบาลเอาใจใส่อัจฉริยะ ปลูกฝังค่านิยมที่ดี
แห่งการรับใช้ และการบำเพ็ญประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นสมาชิกของสังคมและ
พลเมืองที่ดีของประเทศ
  - 1.1.1.6. ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น เน้นความรับผิดชอบต่อ
หน้าที่ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แม้จะนับถือศาสนาหรือมีวัฒนธรรมต่างกัน ด้วยจิตใจดีงาม
และความเข้าใจอันดีต่อกัน
  - 1.1.1.7. รูปแบบการจัดการศึกษา มีรูปแบบการจัดการการศึกษา
6 แบบ คือ
  - 1.1.1.8. แบบธรรมประเพณี เป็นการจัดการศึกษาโดยยึด
หลักธรรมศาสนาเป็นแนวปฏิบัติอย่างจริงจัง จัดให้มีพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเป็นทางการ ได้แก่

มิสซาในโอกาสสำคัญและโอกาสต่าง ๆ เป็นประจำตลอดปีการศึกษา มีการจัดการสอนศาสนาแก่คริสตชนในโรงเรียน ทั้งครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

1.1.9. แบบการแพร่ธรรม เป็นการจัดการการศึกษาที่เน้นการนำคำสอนจากพระคัมภีร์หรือพระวาจาของพระเป็นเจ้ามาเป็นแนวประยุกต์ใช้สำหรับการจัดบรรยากาศการศึกษา การเรียนรู้ เพื่อให้ทุกคนได้รับพระวาจาของพระเป็นเจ้า โดยจัดพิธีกรรมทางศาสนาตามโอกาสสมควร และแสดงตนเป็นพยานถึงการเป็นศิษย์ของพระเยซูคริสต์ และพระศาสนจักร ท่ามกลางสมาชิกของโรงเรียนที่นับถือศาสนาอื่น

1.1.10. แบบศาสนสัมพันธ์ เป็นการจัดการการศึกษาที่ให้ความสำคัญแก่ทุกศาสนาเท่าเทียมกัน จัดให้มีพิธีกรรมแต่ละศาสนาในโรงเรียนร่วมกันหรือแยกกันปฏิบัติ

1.1.11. แบบสถานศึกษาของรัฐ เป็นการจัดการการศึกษาที่แสดงให้เห็นปรากฏภายในตามชื่อหรือการติดตั้งรูปพระแสดงฐานะความเป็นคาทอลิก แต่การบริหารจัดการและการเรียนการสอนยึดตามระเบียบของกระทรวงหรือรัฐเป็นหลัก

1.1.12. แบบสังคมโลก เป็นรูปแบบที่เป็นโรงเรียนคาทอลิกแต่ชื่อ บริหารงานแบบกิจการชาวโลก ไม่แสดงตนเป็นสถาบันคาทอลิกให้เห็นประจักษ์เลย

1.1.13. แบบการบริหารธุรกิจ เป็นโรงเรียนคาทอลิกตามที่ปรากฏรูปแบบภายนอก มีการติดตั้งรูปพระ นักบุญองค์อุปถัมภ์ แต่กิจกรรมและบรรยากาศในการจัดการศึกษาเป็นแบบเน้นผลประโยชน์ มีลักษณะเป็นแบบการบริหารธุรกิจ คือเน้นผลประโยชน์ ความเจริญก้าวหน้า และชื่อเสียงของโรงเรียนเป็นหลักสำคัญ อาจมีการจัดการตามรูปแบบคาทอลิกหรือกิจกรรมคาทอลิกบ้าง ซึ่งจะเป็นเพียงรูปแบบมากกว่าเน้นจิตตารมณ์คาทอลิกในการจัดการศึกษา

ผลการสำรวจพบว่า ปัจจุบันสภาพของโรงเรียนคาทอลิกมีลักษณะเป็นแบบธรรมประเพณีและแบบการแพร่ธรรม มากกว่าแบบอื่น ๆ ผสมผสานการจัดการแบบศาสนสัมพันธ์ ส่วนการจัดการในรูปแบบสถานศึกษาของรัฐ แบบบริหารธุรกิจและแบบสังคมโลก มีจำนวนไม่มาก

สรุป โรงเรียนคาทอลิกส่วนมากดำเนินการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบธรรมประเพณีและการแพร่ธรรม ลักษณะดังกล่าวแสดงว่าเป็นการจัดการศึกษาโดยยึดคำสอนศาสนาและปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นหลัก เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์เด่นในด้านคุณธรรม และมีความรู้ความสามารถตามปรัชญาการศึกษาและคำสอนของศาสนาในบริบทของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. ภารกิจของโรงเรียนคาทอลิกกับการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบแบ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษา และบทบาทการมีส่วนร่วมของการศึกษาคาทอลิก และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา พบว่า

2.1. ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกตระหนักว่าตนเป็นที่ยอมรับในกลุ่มโรงเรียน ในด้านผู้นำทางความคิดด้านการศึกษา และในขณะเดียวกันพบว่าการศึกษาคาทอลิกระดับสังฆมณฑลและคณะนักบวช พัฒนาก้าวหน้าและมีคุณภาพดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2.2. โรงเรียนคาทอลิกมีความสามารถในการพัฒนาครูและเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ปกครองและครู และเป็นผู้นำในกิจกรรมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

2.3. สิ่งที่ต้องพัฒนาให้ดีขึ้น คือความร่วมมือระหว่างโรงเรียนคาทอลิกในการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และพัฒนาสังคมสำหรับผู้ด้อยโอกาส เด็กกำพร้า คนชรา ชาวเขาและชนบท เพื่อปลูกฝังคุณธรรมอุทิศตนเพื่อผู้อื่น

สรุป ความคิดเห็นจากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารการศึกษาคาทอลิกมีความพร้อมและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาหรือท้องถิ่น ในด้านการเป็นผู้นำทางความคิดการจัดการศึกษา การเสริมสร้างความสัมพันธ์และเป็นผู้นำในด้านบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการจัดการศึกษาผสมผสานกับค่านิยมทางสังคม

3. การศึกษาคาทอลิกกับบทบาทหน้าที่ ในงานแพร่ธรรม

ผลการศึกษา ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในกระบวนการอบรมนักเรียน โดยใช้หลักธรรมของศาสนาและกระบวนการฝึกอบรมการเสริมสร้างค่านิยม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ บุคลิกภาพให้เป็นบุคคลที่ดี มีจิตใจงดงาม มีความเชื่อมั่นและมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในฐานะที่ตนเป็นสมาชิก พบว่า

3.1. การจัดการศึกษาคาทอลิกเน้นความสำคัญของการฝึกอบรมนักเรียนให้เป็นคนดี ตามหลักการศึกษาคาทอลิกคือ การฝึกอบรมสอนโดยเน้นความเป็นเลิศด้านคุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ และสติปัญญา

3.2. เน้นความสำคัญของการจัดบรรยากาศ และจัดกระบวนการอภิบาลแพร่ธรรม ควบคู่ไปกับการจัดการสอนวิชาคำสอนและวิชาคริสตศาสนา

3.3. กระบวนการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้คุณค่าต่อการฝึกอบรมด้านชีวิตจิตใจ การบูรณาการทางจริยธรรมและคุณธรรมและค่านิยม โดยจัดกิจกรรมคาทอลิกและกิจกรรมชมรมอย่างหลากหลาย ตามความสนใจของเด็กเยาวชนเกิดผลในระดับดี

3.4. กิจกรรมนักเรียน โรงเรียนคาทอลิกได้ใช้กระบวนการบูรณาการ ค่านิยมทางศาสนาในการพัฒนากิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยูวกาชาดและสมาชิกผู้บำเพ็ญประโยชน์ สรุปลง การศึกษากับการแพร่ธรรมคือ การพัฒนาให้สถานศึกษาเป็นสนามชีวิตที่อุดมไปด้วยบรรยากาศแห่งคุณธรรมการอภิบาลและแพร่ธรรม ด้วยการจัดการสอนและ กิจกรรมแบบบูรณาการคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการฝึกนักเรียนได้ใช้ชีวิตร่วมกันเป็น หมู่คณะหรือชีวิตกลุ่ม โดยผ่านทางประสบการณ์การทำกิจกรรมร่วมกันให้เป็นสนามแห่ง ประสบการณ์เพื่อการค้นพบตนเองและนำคำสอนที่ได้รับมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

4. การศึกษาคาทอลิกกับมิติการรับใช้ บริการสังคมและชุมชน

การศึกษาวิชาการศึกษาอบรมคาทอลิกเกี่ยวกับค่านิยมสังคม ทั้งด้านการ ฝึกสอนและเน้นการปฏิบัติให้นักเรียนค้นพบค่านิยมของตนเองในชีวิตประจำวัน ผ่านทาง บรรยากาศของสถานศึกษาคาทอลิกและการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ในเขตพื้นที่ชุมชนชนบท พบว่า ผู้บริหารการศึกษาคาทอลิกให้ความสำคัญใส่ใจต่อการจัดกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นฐานใน การจัดการ และให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

5.1. กระบวนการฝึกอบรม โดยการจัดกิจกรรมเน้นการปลูกฝังและ เสริมสร้างค่านิยม ความรักเพื่อนมนุษย์รับใช้และช่วยเหลือผู้อื่น

5.2. จัดกิจกรรมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทุกปีการศึกษา รวมทั้งกิจกรรมเมตตาสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส คนยากจน และคนชราอย่างเป็น ระบบ

5.3. เน้นให้ความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมมือกันพัฒนาคนยากจน ชาวเขาแถบชายแดน

สรุป การศึกษาคาทอลิกใช้การจัดการแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้าง ค่านิยมทางสังคม ด้วยการปฏิบัติกิจกรรมเมตตาสงเคราะห์และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็น ระบบ ด้วยการฝึกปฏิบัติผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้ และรู้ถึง ค่านิยม (Value Clarification) ด้วยตนเองหรือจากการแบ่งปัน

5. เครื่องข่ายความร่วมมือและการประสานงานของสถานศึกษาคาทอลิก

ผลการสำรวจการบริหารจัดการศึกษาแบบเครือข่ายความร่วมมือ ประสาน งานระหว่างสถานศึกษาคาทอลิก ระหว่างกลุ่มโรงเรียนและการทำงานร่วมกันในระดับ สภากาศึกษาคาทอลิก พบว่า ผู้บริหารการศึกษาคาทอลิกมีศักยภาพในการทำงานแบบประสาน งานเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา ดังนี้

5.1. คณะกรรมการการศึกษาระดับสังฆมณฑล และคณะนักบวช ได้

ร่วมกันพัฒนาและมาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นภารกิจเร่งด่วน

5.2. มีการทำงานแบบร่วมมือกันและประสานการทำงานร่วมกันดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลงาน

5.3. คุณค่าของการจัดการศึกษาที่สำคัญ ยังคงเป็นการพัฒนาบุคลากรครูและผู้บริหาร ซึ่งได้ดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีแนวโน้มที่จะดำเนินการมากขึ้นตามลำดับ

5.4. ภารกิจประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนซึ่งดำเนินการโดยผ่านองค์กรกลางนั้น เกิดผลงานในระดับปานกลาง

5.5. บุคลากรคาทอลิกมีคุณภาพและคุณวุฒิทางการศึกษา มีความเข้าใจในการจัดการศึกษาและร่วมมือในการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีขั้นตอน

สรุปได้ว่า ผู้บริหารการศึกษาคาทอลิกมีความพร้อมในการบริหารจัดการแบบเครือข่ายการทำงานแบบรวมกลุ่ม เพื่อร่วมมือกันในการจัดการศึกษาและพัฒนาบุคลากรในระดับดีพอสมควร พร้อมทั้งจะร่วมมือในการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีขั้นตอน ซึ่งสะท้อนการนำปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นหลักในการจัดการศึกษานั้นเป็นรูปธรรมด้วยกิจกรรมการทำงานเพื่อผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม และรับผิดชอบต่อชาติเด่นชัดมากขึ้น

ในภาพรวมสามารถสรุปสถานภาพการจัดการศึกษาคาทอลิกปัจจุบันในบริบทของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ

1. การจัดการศึกษาคาทอลิกยึดปรัชญาการศึกษาคาทอลิกและหลักคำสอนศาสนาเป็นหลักในการจัดการ ให้ความสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ โดยยึดเด็กหรือผู้เรียนเป็นสำคัญในกระบวนการศึกษา ตระหนักว่า ครู เป็น “คนสำคัญ” หรือ กุญแจแห่งปัญญา ในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารการศึกษาควรเอาใจใส่ในการพัฒนาครูในรูปแบบต่าง ๆ เป็นประจำและต่อเนื่อง เพื่อให้ครูเป็นครูของศิษย์ สามารถทำหน้าที่สอนและอภิบาลนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบรรยากาศการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และใช้รูปแบบการทำงานร่วมกันและเอาใจใส่ต่อกันด้วยการบริการรับใช้ ในชีวิตประจำวัน

2. การจัดการศึกษาคาทอลิก ให้ความสำคัญต่อการนับถือศาสนาตามความเชื่อถือนักเรียน เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนเป็นศาสนิกชนที่ดี มีการใช้เครื่องมือ เทคโนโลยี และสื่อที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการศึกษา รวมทั้งการบริหารจัดการแบบให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้นตามลำดับ

ข้อสังเกตสำคัญ คือ ความเห็นที่สอดคล้องกันคือ โรงเรียนคาทอลิกต้องพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อ

เสริมสร้าง พัฒนาศิษย์ให้เป็นคนมีวินัยในตนเองมีศีลธรรมและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมไทย

3. ผู้บริหารการศึกษาคาทอลิกมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
4. การจัดการศึกษาคาทอลิก เน้นเป้าหมายสำคัญคือการฝึกอบรมนักเรียนให้เป็นคนดี ด้านจริยธรรม คุณธรรมและสติปัญญา ภายใต้บรรยากาศทางการศึกษา และกระบวนการอภิบาลนักเรียน เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาเด็กแบบชีวิตกลุ่ม เอาใจใส่กันและกัน ทำงาน และกิจกรรมร่วมกัน เสริมสร้างค่านิยมในชีวิตและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ควบคู่ไปกับการศึกษาเรียนรู้
5. การจัดการศึกษาในระบบของศึกษาคาทอลิกแสดงให้เห็นรูปแบบการทำงานแบบเครือข่าย และความร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาสำหรับประชาชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลายาวนานมากกว่า 300 ปีด้วยความเสียสละอุทิศตนรับใช้สังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด
6. สถานศึกษาคาทอลิกที่จัดการศึกษาสำหรับเยาวชนในเขตพื้นที่ 62 จังหวัด จำแนกเป็นเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจำนวน 95 แห่ง ชุมชนในอำเภอเมือง จำนวน 104 แห่ง และชุมชนนอกอำเภอเมืองจำนวน 100 แห่ง เป็นกิจกรรมรับใช้ด้านการศึกษา และพัฒนา “คน” ในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง เพราะว่าชุมชนใดมีการศึกษา ชุมชนนั้นก็มีความเจริญพัฒนาตนเองได้ตามลำดับ นอกจากนั้น เยาวชนจำนวนมากที่สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษาคาทอลิกในชุมชนต่างจังหวัด ก็ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้ศึกษาต่อเนื่องในระดับสูงเท่าที่เยาวชนต้องการ เพื่อความก้าวหน้าของชีวิตและทำงานรับใช้สังคม ดังนั้น การศึกษาคาทอลิกได้มีส่วนในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่อย่างน้อย 299 แห่งที่มีสถานศึกษาคาทอลิกจัดการศึกษาและทำงานร่วมกับประชาชน
7. การจัดการศึกษาคาทอลิกแบบการศึกษานอกระบบ เป็นรูปแบบกิจกรรมพัฒนาคน และชุมชน ภายใต้การประสานงานของสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา (CCTD) โดยมีองค์กรหลักระดับจังหวัดจำนวน 10 องค์กร และระดับคณะนักบวชจำนวน 23 แห่ง รวมทั้งสมาชิกเครือข่าย ได้พัฒนาสังคมไทยด้วยกิจกรรมรวมกลุ่มกัน เพื่อร่วมกันพัฒนาให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เช่น ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาบุคคลที่ชุมชนแออัดคลองเตย ชุมชนแออัดเขตดินแดง และห้วยขวาง สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา การริเริ่มจัดตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย กิจกรรมพัฒนาสังคม ได้แก่ ธนาคารข้าว ธนาคารควาย ในพื้นที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ กิจกรรมของสมาคมสโมสรลูกเสีอรัดนโกสินทร์ กิจกรรมอาสาสมัครพัฒนาชุมชนของสถานศึกษาคาทอลิกจำนวนมาก และโครงการ “สิทธิมนุษยชนศึกษา” ที่ได้จัดการศึกษาแบบนอกระบบผสานกับการศึกษาในระบบ

8. การจัดการศึกษาแบบอ้อยาศัย โดยมี “วัดคาทอลิก” และ “ชุมชนวัดคาทอลิก” เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมกลุ่มเถาทางสังคมและการสืบสานวัฒนธรรม โดยยึด “มนุษย์” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา และ “ชุมชน” เป็นฐานการพัฒนา ได้มีส่วนร่วมพัฒนาประชาชนในชุมชนที่มีวัดคาทอลิกจำนวน 490 แห่ง และศูนย์คาทอลิก จำนวน 252 แห่ง เป็นสมาชิกของชุมชนรวมจำนวน 742 แห่ง กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

จากที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า การศึกษาคาทอลิก เป็นกิจกรรมบริการและรับใช้ประชาชนและสังคมไทย ด้วยการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาคาทอลิกจึงเป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนา คือมุ่งพัฒนาทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ด้วยเอกลักษณ์ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกและความรับผิดชอบต่อสังคมไทย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสังคมไทยกำลังก้าวสู่การปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทย การปฏิรูปการเมืองเพื่อพัฒนาระดับคุณภาพของคนในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับการปฏิรูประบบราชการ การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนให้ชุมชนเป็นฐานการพัฒนา

การศึกษาคาทอลิก ก็จะต้องก้าวไปให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยจะต้องเป็นเป็นการร่วมมือพัฒนาในกระบวนทัศน์ใหม่ เสริมสร้างศักยภาพของคนไทยให้มีจิตสำนึก และเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาตนเอง และสังคมไทยตามวิสัยทัศน์ของแผนแม่บท การปฏิรูปการศึกษา และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของประเทศโดยองค์รวม ให้เกิดการปฏิบัติ เป็นการร่วมมือของทุกภาค ทุกสังคมในการจัดการศึกษา และการใช้การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน